

ZNANSTVENI SKUP »HRVATSKI NAROD U DRUGOM SVJETSKOM RATU«, Institut za suvremenu povijest, Zagreb, 6. X. 1995.

Drugi svjetski rat, Nezavisna Država Hrvatska i hrvatski narod u to vrijeme, još su nedovoljno istražena tema; a do demokratskih promjena u mnogočemu nepoželjna i jednodimenzionalno prikazivana.

U *Institutu za suvremenu povijest* u Zagrebu održan je 6. listopada 1995. godine znanstveni skup »Hrvatski narod u Drugom svjetskom ratu«. U »Zlatnoj dvorani« Instituta niz uglednih hrvatskih povjesničara i znanstvenika srodnih struka iznijelo je najnovije podatke i tumačenja, zasigurno, jedne od najvažnijih tema i razdoblja novije hrvatske povijesti.

Skup je otvorio dr. Mirko Valentić, ravnatelj Instituta za suvremenu povijest, naglasivši kako se spoznaje o Drugom svjetskom ratu, najtragičnijim trenucima novije hrvatske povijesti ne mogu mijenjati, kao ni biografije koje je ispisao život, ili prilagodavati političkim potrebama. Sudionicima skupa obratio se prof. Anđelko Mijatović, izaslanik predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, prenoseći pozdrave i želje za uspješan rad.

Dr. Jere Jareb, u uvodnom izlaganju »Hrvatski narod u II. svjetskom ratu«, nastojao je naglasiti neke poglede o tom razdoblju. Od ubojstva Stjepana Radića u beogradskoj Skupštini 1928. hrvatski narod prekida s Jugoslavijom. Jareb je naglasio da od tada ideal samostalne Hrvatske postaje temeljni politički cilj. Po Jarebu, Hrvatska ulazi u Drugi svjetski rat s tri različite političke opcije koje su predvodili Pavelić, Maček i Komunistička partija Hrvatske. Nezavisna Država Hrvatska bila je hrvatska država, no tragedija je bila u Pavelićevoj pogrešnoj unutarnjoj politici, a ne vanjskoj, kako se to obično misli i tumači. Jareb je ustvrdio da su dosadašnja razmatranja ovoga razdoblja uzimala u obzir samo dokumente komunističke, a ne ustaške, njemačke ili talijanske provenijencije. Nedostatak dobrih odnosa s HSS-om, progon Židova, komunista i nedostatak taktičnijeg odnosa prema Srbima uzroci su svih nevolja i tragičnog sloma.

Prof. Anđelko Mijatović, u izlaganju »Politički i vojni kraj NDH«, naglasio je da je poglavnik A. Pavelić ostao posljednji saveznik nacističke Njemačke. U analizi političkog i vojnoga kraja NDH, Mijatović iznosi kako je Bleiburg postao simbol ukupne tragedije hrvatskog naroda. Naveo je kako je još u vrijeme prvih nesuglasica i sukoba s ortodoksnim komunistima dr. Tuđman isticao velik doprinos hrvatskog naroda pobjedi antifašizma. Uza sve hrvatski je narod prolazio svojevrsan novi križni put nakon Drugoga svjetskog rata.

Dr. Nada Kisić-Kolanović u izlaganju »Partizani i previranja među komunistima«, upozorila je na to da najveća zabluda dosadašnje historiografije leži u činjenici što je izjednačavala komunističku ideologiju s partizanskim pokretom otpora. Dr. Kisić-Kolanović istaknula je da je demokratski svijet priznao upravo pokrete otpora te ih prihvatio kao temelje za političko legitimiranje budućih država. Upravo je ZAVNOH trebao biti, kao poluparlamentarna i polugrađanska institucija kompromis između komunista i demokrata. Kasnije sudbine mnogih viđenih pripadnika partizanskog pokreta, pristaša

HSS-a, a napose Andrije Hebranga, dokaz su tragičnog preokreta i izigravanja ideje antifašizma u korist komunističke propagande.

U izlaganju »Katolička crkva u II. svjetskom ratu« dr. Jure Krišto objasnio je ulogu Katoličke crkve u tim vremenima i ratnim zbivanjima. Krišto je naglasio da je Katolička crkva u početku pozdravila stvaranje NDH, ali je ubrzo uvidjela kako nema mjesta radosti. Ustaške vlasti, tvrdi Krišto, bile su nepovjerljive prema Crkvi, a posebno prema nadbiskupu Stepinu. Nakon rata Katolička je crkva optuživana za suradnju s ustaškim režimom, iako je činjenica da Vatikan nije priznao de facto NDH smatrajući da Hrvatska može živjeti i bez tog priznanja. Krišto je napose istaknuo pozitivnu ulogu nadbiskupa Stepinca, koji je zauzeo jasan stav o neprihvatljivim zakonima nove države koji nisu bili u skladu s kršćanskim moralom.

Jozo Ivičević, u izlaganju »Pokušaj mijenjanja saveznika : Puč Vokić-Lorković«, govorio je o jednoj od najkontroverznijih i zasigurno najvažnijih tema iz razdoblja hrvatske povijesti u vrijeme Drugoga svjetskog rata. Ivičević se posebno bavio nacionalnom politikom HSS-a i donio je svoja tumačenja i spoznaje o puču Vokić-Lorković u tom kontekstu.

Dr. Zvonimir Jelinović, u izlaganju »Hrvatska vojska (Domobranstvo) i obrana«, naglasio je da je Domobranstvo jedina istinska hrvatska vojska te je iznio niz vrijednih i važnih podataka i zapažanja iz povijesti hrvatskog Domobranstva u Drugom svjetskom ratu.

U izlaganju »Ljudski gubici u II. svjetskom ratu«, iskazani hrvatski viktinolog ing. Vladimir Žerjavić donosi rezultate svojih istraživanja o demografskim i stvarnim gubicima Hrvata u ratnim vremenima.

U poslijepodnevnom nastavku Znanstvenog skupa, obrađene su i druge važne i nezaobilazne teme za razumijevanje hrvatske povijesti u razdoblju Drugoga svjetskog rata.

Akademik Dubravko Jelčić, u izlaganju »Kulturna djelatnost u NDH«, govorio je o toj donedavno zabranjivanoj i nepoželjnoj temi naše povijesti, naglasivši sve vrijednosti, značaj i nedostatke kulturne djelatnosti i politike NDH.

Izlaganjem »Hrvatsko gospodarstvo u NDH« dr. Mira Kolar upozorila je na nedostatan poznavanje toga vrlo važnog segmenta povijesti NDH. Dr. Kolar iznijela je niz relevantnih podataka o gospodarskom životu i politici hrvatske države u ratnom razdoblju.

Mr. Zdravko Dizdar, u izlaganju »Brojčani odnosi vojničkih postrojbi na teritoriju NDH«, naveo je sve značajnije podatke o hrvatskim oružanim snagama kao i drugim vojskama na teritoriju NDH u vrijeme rata, te govorio o njihovoj brojnosti, kako na osnovi arhivskog gradiva, tako i prema procjenama, jer još ima niz nepoznanica i kontroverzi glede tog pitanja.

Završno predavanje »Uloga četništva u NDH« bilo je izlaganje dr. Mihaela Sobolevskog, koji je temeljito prikazao nastanak i razvoj četničkog pokreta na hrvatskim prostorima kao i njegovu ulogu u pokušaju ostvarenja velikosrpske ideje u vrijeme Drugog svjetskog rata.

Znanstveni skup završio je diskusijom izlagača i nazočnih o pojedinim pitanjima i detaljima obrađivanih tema.

Vladimir Geiger